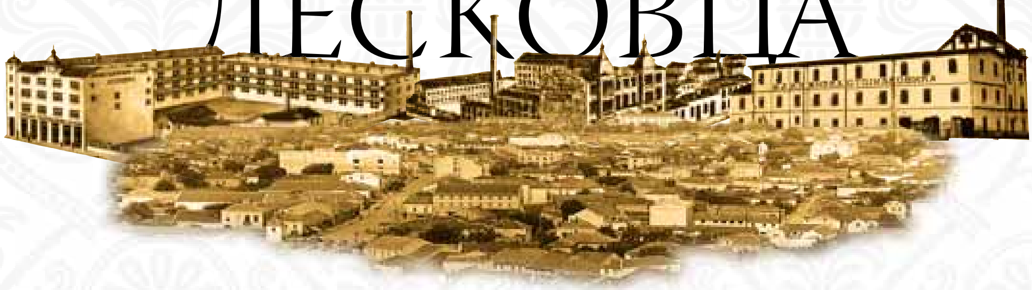
ЗЛАТНО ДОБА ЛЕСКОВЦА

1918 – 1941

Панорама Лесковца 1931. године

ЗЛАТНО ДОБА ЛЕСКОВЦА
1918–1941.

ОРГАНИЗАТОРИ ИЗЛОЖБЕ
Народни музеј Лесковац
Intermedianetwork

АУТОР ПРОЈЕКТА
Звонимир Шимунец

АУТОРИ ИЗЛОЖБЕ
Мира Ниношевић
Верољуб Трајковић

АУТОРИ КАТАЛОГА
Звонимир Шимунец
Мира Ниношевић
Верољуб Трајковић

ГРАФИЧКО ОБЛИКОВАЊЕ КАТАЛОГА
Предраг М. Поповић

ШТАМПА
Mediaart doo
Лесковац

ТИРАЖ
500

ЗЛАТНО ДОБА ЛЕСКОВЦА

1918 - 1941

Садржај

Реч аутора

Ако држите у руци овај каталог, значи да сте услишили нашу жељу и закорачили у време о коме се ништа или само у фрагментима понешто знало. Било је то време напретка, градитељског заноса, духовног опоравка, вере да се стварност може мењати и да ће будућност бити боља од садашњости.

Том и таквом Лесковцу печат су дали истински велики људи, без обзира да ли су отварали фабрике, правили биоскопе, кафане, локалне новине, келнерисали, организовали карневале, соколске дружине, певачка друштва, или су само својим присуством свему претходном подарили сврху.

Из поштовања према њима и осећања дубоке припадности Лесковцу скинули смо прашину са музејских архива, заборављених магацина, породичних албума, призвали сећања ретких актера и многобројних наследника, да би вам са поносом представили ЗЛАТНО ДОБА ЛЕСКОВЦА.

Аутори

Увод

Између два светска рата, Лесковац је од оријенталне вароши израстао у модеран индустријски град. Због динамичног развоја и бројних текстилних фабрика добио је назив – „српски Манчестер“. Укупно богатство града ценило се на више стотина милиона динара и сматрало се да Лесковац може да исхрани још седам других градова.

Развијена просвета, културни живот, издаваштво, здравство, спортске активности, давало је Лесковцу физиономију модерног града.

Убрзана индустријализација, профилисање класа и појава грађанских партија интензивирале су политичка збивања, борбу странака на изборима, донеле бројне и масовне радничке штрајкове.

Европски ритам живота полако је потискивао балканску учмалост.

Истовремено, Лесковац задржава спољашни изглед мешавине турске касабе и модерних вишеспратних грађевина. Кривудави сокаци, са или без турске калдрме, уливали су се у главну улицу са новом коцком и монументалним палатама. Од турске џамије за неколико минута стизало до старе Оџаклије и нове Саборне цркве.

Било је то време када је почео у најбољем светлу да се кристалише јединствени лековачки дух, пун супротности, а довољно широк да пригрли старинске ркмаче и реденготе, једнако као помодне фракове од енглеског штофа, старе занате који полако нестају, блистава заступништва *Citroena* и *Pfafa,* мрачне кафане на прилазима граду, са шталама у дворишту за сељаке и њихову стоку, а у центру европски модеран хотел „Костић“, са елитним забавама, баловима, оперетама и позоришним представама, концертима и пројекцијама тон филма. Јуче и сутра сударали су се у слојевитом Данас!

Лесковачка чаршија

Разгледница са репрезентативним грађевинама из међуратног Лесковца

Улица краља Петра I

Улица Краља Александра

Трг код Споменика и хотел „Костић“

Улица краља Петра II, (поред реке)

Улица Војводе Бојовића

Лесковачка чаршија формирала се од железничке станице према Хисару, дуж Нишког пута, са отвореним пијацама (на Панађуришту, Житном, Главном код споменика, а преко моста – Ужарском и Дрвном, и Марвеном на Нишком путу). Највећа концентрација трговачких, занатских и угоститељских радњи била је у улицама Краља Петра, Краља Александра, Војводе Бојовића, Војводе Путника и Краља Милана.

Централни део чаршије, на тргу око Споменика, био је место свих важних збивања и права позорница привредног и друштвеног прогреса онога времена.

„Политика" је 1929. године писала: „Плуг је кафана у којој се индустријалци најрадије састају на партије санса, ћевапчиће газда Бурета и на калкулације".

У хотелу „Париз", на супротној страни од хотела „Плуг", свраћали су на јутарњу кафу и читање новина, привезаних на држачима од бамбусове трске, трговци и занатлије чије су се радње налазиле у близини. У вечерњим сатима ту су се окупљали чиновници и адвокати.

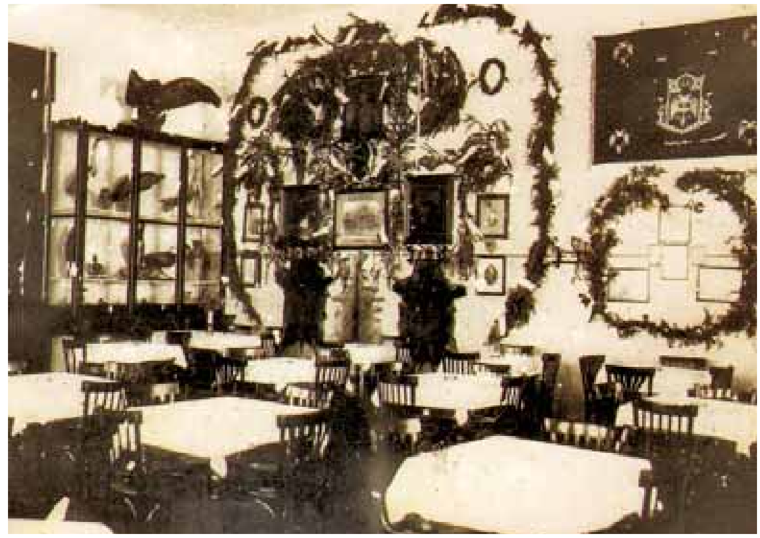

Хотел „Костић“

Летње вечери многи су проводили у биоскопским баштама, где се филм гледао седећи за столом, уз ћевапчиће и хладне шприцере. Око Споменика је увек било веома живо: од пуног хотела „Костић“ и околних кафана, одакле се редовно чула граја и песма – кретао је корзо. У две колоне, горе-доле, шетали су младићи и девојке, док ноге не заболе или се не догоди толико прижељкивани поглед.

Гости у сепареу хотела „Костић“, Костадин Дине Митић, закупац хотела „Костић“ (пети здесна) и Маргарита Димитријевић Дамић, модискиња, са пријатељима (четврта здесна) 1938.

Сала хотела „Париз" у време прославе славе св. Јевстарија Ловачког удружења, 3. октобар 1927. године

Лесковачке кафане су биле на изванредном гласу у ондашњој краљевини. Број им се непрестано увећавао, што је био најбољи доказ да је клијентеле било у довољном броју. Распоређене у скоро свим деловима града, профилисане су сагласно потребама редовних посетилаца. У појединим су се окупљали само трговци, у другим занатлије или радници, у најелитнијим богати индустријалци и трговци. Свако је проналазио своју кафанску срећу. Мит који не застарева каже да су они са празним џеповима много боље славили од оних из чијих се џепова пресипало.

Најгушћа концентрација кафана била је на главној чаршији око Споменика, у Улици краља Александра и на потезу од Кудељне до Дрвене пијаце. Према званичним статистичким подацима, 1928. године Лесковац је имао 5 хотела: „Америка", „Костић", „Париз", Плуг, „Солун", 58 кафана и 2 бифеа. За само три године, до 1931. године, било је већ 105 кафана. И кафане су биле огледало општег прогреса.

Најотменије кафане биле су у хотелима „Солун", „Париз", „Плуг" и „Костић" у строгом центру града. У њима су свирали оркестри путујућих музичких група и омиљених локалних Рома. Тих година чувене лесковачке ћевабџије Буре

Унутрашњост кафане „Пролеће“

и Гурман, у својим радњама у главној чаршији код Споменика, почињали су да граде култ лесковачког роштиља.

Многе лесковачке кафане биле су истовремено и „салони за забаву“, са црвеним фењерима на улазу.

Омиљене дестинације господе који уз „додатну услугу“ захтевају и дискрецију била су на потезу од Кудељне до Дрвене пијаце, а носиле су сасвим уобичајена имена „Балкан“, „Призрен“, „Шумадије“, „Хисар“, „Гусла“ и „Порт Артур“, „Океан“...

Занатлије и трговци су својим производима, дућанима, трговачким умећем и сналажљивошћу, чинили душу лесковачке чаршије и свакодневног живота у њој. О марифетлуцима и заврзламама које су се догађале током дана, ноћима се причало за кафанским столовима. Неке од сторија, дограђиване маштом приповедача, постале су легенда па се и данас препричавају.

У Лесковцу је крајем двадесетих година 20. века било 498 протоколисаних трговачких и 537 занатских радњи, са 349 шегрта и 809 помоћника. Од заната, у лесковачкој чаршији је било терзија (34), бравара (5), ћурчија (2), казанџија (9), колара (14), ковача (28), лимара (12) качара (10) и сарача (3). Постојање кројача (26), обућара (47) ше-

Ћевапџиница Влајка Милошевића Гурмана ул. Краља Петра

ширџија (1), сведочило је о тржишту које је још увек имало потребу за производима локалних занатлија, али и о продору градске моде која је потискивала мајсторе сеоских одела – абаџија (4).

Посебан статус у занатским и трговачким круговима Лесковца уживали су часовничари (6), књижари (3) и

„Касина Б. М. Ђермановић" Бранка Ђермановића на Вашаришту преко пута железничке станице, 1926.

Месарско-кобасичарска радња Милана Петковића Дуре, у ул. Краља Петра 69, снимак 1930.

штампари (6). Берберске (26) и фотографске(4) радње, осим основне намене, а у недостатку брзих електронских медија, биле су поуздано место где се „варош" информише о свим важним темама. То им је обезбедило и стратешки важно место у друштвеном, политичком, културном и спортском животу града.

Гвожђарска радња Тома Станковић „Бока" у Улици краља Александра (Шоп Ђокићеви локали)

„Бакалска радња код Арапина" у Улици краља Алескандра (код некадашње „Мадере")

Трговина Христодора Сотировића – Бабичанског у ул. Војводе Путника, 1934. године

Фризерски салон за даме браће Петровић

Апотека Благоја Марића у Нишкој улици

Трговина Јована Х. Прокоповића и синова, 1936.

Друштвени живот

Друштвени живот обиловао је противуречностима проистеклим из настојања да се искорачи из традиционалног паланачког живота, укорењеног у конзервативном патријархализму, ка новом духу времена који су доносили индустријализација и свеукупни напредак све модернијег града.

У Лесковцу су у рекордном року формиране многе институције, удружења и друштва и организоване бројне културне манифестације. Истовремено, био је то град са добро организованим школством и богатим спортским животом.

Поред три основне школе и пуне (реалне) гимназије, у Лесковцу су постојале и ниже стручне школе: Трговачка школа Лесковачке трговачке омладине, Вечерња мушка занатска школа, Средња текстилна школа, Пољопривредна школа, као и Воћни и лозни расадник ради унапређења пољопривреде. Лесковачка женска подружина имала је своју Раденичку школу, која је била једина женска професионална школа. За обуку женске деце основана је Домаћичка школа са зимским кусревима (5 месеци) за сеоске девојке и летњим (3 месеца) за градске.

Биле су активне три певачке дружине – *Бранко, Братство* и *Бинички.*

На листи бројних удружења налазе се – Народни универзитет, Месни одбор Друштва црвеног крста, Друштво пријатеља природе, Ловачко удружење, Стрељачка дружина, женска друштва „Књегиња Љубица“, „Српска мајка“, „Женска подружина“, хуманитарна („Потпора“ и „Сироче“), туристичко („Југ“), Аероклуб „Наша крила“, Велосипедско друштво „Вихор“, Коло јахача „Дубочица“, Стег скаута, Читаоница Грађанске касине, Библиотека Друштва пријатеља Француске, Женска секцију Фидака, Удружење резервних официра и ратника, Добровољна ватрогасна чета, Удружење индустријалаца, трговаца и занатлија. Регитровано је било је и десет фудбалских клубова.

Управа Женске подружине у Лесковцу (1892–1927) у време прославе 45-годишњице оснивања, 1927.

Чланови и чланице Соколског друштва у Лесковцу са старешином друштва Живком Д. Обреновићем, 1930.

Лесковачка стрељачка дружина, обновљена 28. августа 1927.

Са прославе ловачке славе Св. Јевстатија у хотелу „Париз", домаћин славе Воја Илић (седи први здесна) 3. октобар 1930.

Добровољна пожарна дружина града Лесковца у дворишту општине са „првим ватрогасним аутомобилом", 1932. године

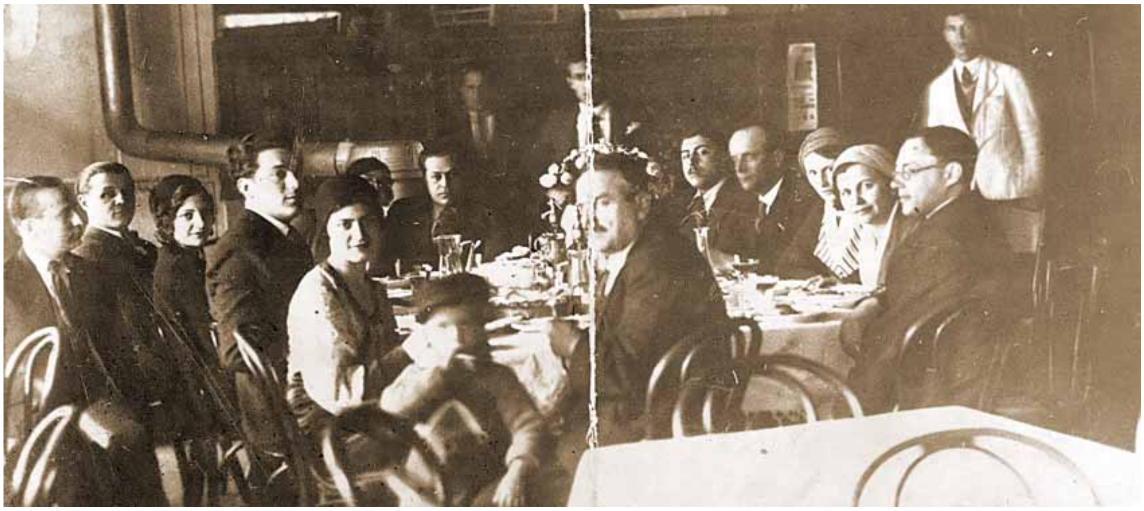
„Олбој ожењених и неожењених С.К. „Момчило" Лесковац, о Ускрсу 1931. год." (лево)

Са „ваздушног крштења" на троседу „Косово", аеромитинг у Лесковцу, 8. септембар 1935. (горе)

Саставни део културног живота града у овом периоду били су и биоскопи. Током двадесетих повремено је радило неколико биоскопа, углавном у просторијама кафана и хотела. Почетком 1925. године у Лесковцу су постојала четири јавна, односно кафанска биоскопа: кино „Славуј", биоскоп „Македонија" и биоскопи у хотелу „Круна" и кафани „Штесел". Почетком тридесетих, једина два права биоскопа у Лесковцу, „Славуј" и „Костић", наручују опрему за пројекцију тон-филмова. Готово у исто време, средином маја 1931, у два конкурентска биоскопа приказани су први тон-филмови: *Танго љубави* и

Чланови Стега извидника и планинки са професором Величком Живковић, снимак испред зграде Гимназије, 1930.

Са дочека Ита Рине (трећа слева) у хотелу „Париз“, 1933. године

Љубавна парада. Године 1936. отвара се биоскоп „Корзо“, познат и као „Бердићев биоскоп“. Љубитељи филмова могли су да гледају филмове различитих жанрова, углавном америчке, немачке, италијанске и француске продукције. Најгледанији су били филмови комичног и љубавног садржаја.

У периоду између два светска рата позоришна уметност у граду доживљава успон. У размени репертоара са другим позориштима у Србији, овдашња публика могла је, између осталог, да види великане српске сцене: Добрицу Милутиновића, у Шекспировом „Млетачком трговцу“ и „Отелу“, Жанку Стокић, Миливоја Живановића и друге.

Лесковачко градско позориште основано је 1926. године, а прву представу, „Смрт мајке Југовића“, играло је у сали хотела „Париз“. Током двогодишњег постојања извело је преко 300 представа. Студенти су 1934. године формирали Академско позориште; водио га је Бора Димитријевић, а радило је, са повременим прекидима, све до почетка Другог светског рата. Поред позоришних представа, приређивало је веселе вечери са скечевима, хорским рецитацијама и сценским сатиричним формама политичког садржаја.

Биоскоп и кафана „Славуј“, 1936. године

Позоришна представа „На прелу“, ученика Основне школе „Јован Цвијић“, Божидар Ђорђевић Кукар у улози „ђеда“ (са брковима)

Чланови Лесковачког градског позоришта, после извођења комада „Наша работа" Сретена Динића, фебруар 1927.

Премијера позоришног комада „Ослобођење Косте Шљуке" у извођењу Академског позоришта, 1936.

У Гимназији и основним школама постојала су и са успехом радила ђачка позоришта, којима су руководили наставници и учитељи. Својим радом дала су леп прилог драмском стваралаштву Лесковца.

Позоришне представе су обично даване у сали или башти хотела. Публика је седела за кафанским столовима, а за време представе служена је вечера.

Забаве, одмор и разонода

Одмах по завршетку Великог рата, под заједничким европским мотом „живот је јачи од сваке страхоте“, и у Лесковцу је почело да се живи пуним плућима. Постоје бројни писани докази да су то биле „луде године“. После година страдања, била је видљива грозничава жеља за животом и проводом, а узори су се тражили у тој толико привлачној и богатој Европи.

Најчешћа забава Лесковчана било је приређивање кућних седељки на којима се играло уз звуке „портабал“ (ручног) грамофона.

Балови су били омиљена забава имућнијих Лесковчана. Гала балови и соареа организовани су за божићне и ускршње празнике, каткад за Благовести и Духове, а изузетно и другим поводима. Најотменији балови, у организацији Друштва пријатеље Француске и Лесковачке трговачке омладине, одржавани су у хотелу „Плуг“, до 1928. године, а после тога у новосаграђеном хотелу „Костић“.

На баловима који су имали ниво, тек да се оправда „европски“ стил, на програму су, поред српских, биле и стране игре: полке, валцери, по два ланса и два кадрила, полонца, гранд мазур и брза полка.

Дечји маскенбал у организацији Женске подружине, на Покладе, 19. фебруара 1931. (доле)

Радмила Стевановић, мис вечери костимбала 1934. (десно)

Маскенбал и костимбалови (даме у народној ношњи, господа са фраком, смокингом или војном униформом) одржавани су током зиме. Од 1930. организују се и дечји костимбалови, у организацији Пододбора друштва „Кнегиња Љубица".

Матинеа (од 16.00 до 20.00 часова) организовала су разна друштва и школе, а најотменија су била у хотелима „Костић" и „Париз". Дансинг, недељом поподне, био је „обавезан".

Посебна врста забаве били су карневали за време Поклада, крајем фебруара или почетком марта, и покладне вечери, са традиционалним обичајем „ламкање јаја". Први карневал у Лесковцу – Женидба Краљевића Марка – организовали су и извели чланови СК „Момчило" на Покладе 1929. године.

Лесковчани су славили Ускрс, Божић, Ђурђевдан и друге празнике, породичне славе и имендане, ишли на свадбена весеља. Значајан сегмент друштвеног живота били су излети, као и летњи провод на омиљеним купалиштима у околини. Ишло се, пешке, чезама или шпедитерима, до Чукљеника, Вучја и Власотинаца, или возом до Грделице и Предејана. На одмор и лечење ишло се у Сијаринску,

Свесловенски бал *Друштва кнегиње Љубице* – госпођа и госпођица у хотелу „Костић" на покладно вече 10. марта 1940. (лево)

„За успомену и дуго сећање са „Жур"-а код З. Димитријевића на дан беле недеље", Лесковац 28. фебруара 1928. (доле)

Чланови друштва „Традиција" у костимима пре почетка карневала за време Поклада 1938. Димитрије Живковић Шкрета стоји иза жирафе с краватом и шеширом

Врањску и Врњачку бању, а у обичне дане у чаршији су приређиване богате седељке са незаобилазним ћевапчићима, ђувечима, кобасицама и чаршијском питом.

За најбогатије Лесковчана од средине двадесетих биле су популарне посете међународним сајмовима. На сајам привреде у Лајпцигу и сајам у Солуну ишло се организовано преко Удружења индустријалаца или трговаца.

На Ђурдевдан Лесковчани су масовно излазили на уранак у Рудару, Светоилијском парку, на Стрелишту и Синковцу. Долазили су пешице или колима, а више по-

Лесковачке балерине, 1928. (доле)

Чланови друштва „Традиција" пред почетак формирања карневалске поворке за време Поклада 1938. (десно)

Гаврило – Гаре Цветковић Јарсеновски, гвожђарски трговац, са женом Савком стиже колима у Врањску бању 1929. године

родица и шпедитерским колима. Ишло се на саборе који су одржавани од Ускрса до краја августа. Уочи Ђурдевдана кићене су капије и целе ограде гранчицама врбе.

На кермес (излет у природу) полазило се тако што би се прво формирала група код споменика, где је свирала и музика – да дође више света. Кермеси су у овом периоду одржавани у Светоилијском парку, почињали су око 15–16 часова и трајали до мрака.

Лесковчани су излазили и на импровизована купатилишта на Ветерници. Међу њима најпознатија су би-

Ђурђевдански уранак у Рудару, 1936. (лево)

Екскурзија лесковачких привредника у Атини, детаљ са Акропоља, 1940. (доле)

Породица Жарка Спасића на купању у Јужној Морави код села Разгојне, 1936. године

ла узводно „Ерина воденица“ и „Крива врба“ и „Дркине врбе“, низводно од града. У самом граду, код „Криве врбе“, Градска здравствена задруга, формирана 1923. године, подигла је брану и направила мало градско језеро са плажом. Обале реке су ограђене жицом и крајем

Лесковчани на реци Власини, 1935.

Излет на Кукавици, Алекса Митић Сисалац (други здесна седи) са пријатељима, 1934.

јула 1925. године запловили је и седам чамаца. Тако су Лесковчани добили прву градску плажу са вештачким језером.

Тридесетих година у Лесковцу се оснивају туристичке агенције које организују излете по околини (Ниш и

Лесковачка базен – „плажа" 1940, купачи, слева:
1. Бора (лежи); 2. Бранислав Младеновић, учитељ;
3. Бора Лешњак, избеглица из Скопља; 4. Зега, немачки тумач; 5. Младен Младеновић

„Лесковачка плажа", снимци из 1939. године

Нишка бања) и вишедневне најчешће за Софију, Солун и Атину.

На излазу из града према Грделичкој клисури изграђен је први базен, познат по имену „Лесковачка плажа". Свечано освећење и отварање обављено је 9. јула 1939. године. Око базена су направљене дрвене кабине, места за сунчање, трамбулине, уведени су тушеви, са водом из артеријског бунара, уз обавезно туширање пре уласка у базен.

Одевање и мода

Боривоје Ђорђевић Кукар са пријатељем (слева)

Лесковачки момци 1936. године, слева: Душан Крњић, трговац, Никола Јовановић, индустријалац, Благоје Цекић Војводић, трговац, Димитрије Стаменковић Манчић, трговац

Европска мода стизала је у Лесковац преко трговаца по повратку са пословних путовања, ђака и студената школованих у неком од градова западне и средње Европе. Странице модних ревијалних часописа, као што су „Жена и свет" и „Илустроване новине", диктирале су нове модне трендове. Промене у одевању лако су уочљиве на фотографијама из лесковачких фото атељеа: очеви обучени по турској моди, синови по европској, а даме по последњој.

Нови модни трендови изражавани су и кроз нове игре, обичаје и друштвене ритуале. Игре карактеристичне за традиционално друштво, каква су била кола: кокоњеште, врањанка, трговачко, шумандинка... све више су уступале простор латиноамеричким плесовима и окретним играма, од којих су се највише играли: фокстрот, кадрил, танго, полка, енглески валс, палеглај. Убрзо након рата, у Лесковцу је 1921. године, у сали кафане „Каспар", отворена школа играња „Омладински цвет".

У одевању се строго водило рачуна о томе каква се одећа носи преко дана, каква увече, а каква у свечаним приликама као што су славе, свадбе или забаве. Гардероба се обнављала обично у пролеће, односно за Ускрс, у јесен, када су се набављали зимски капути, зимска одећа, каљаче и гумене чизме за снег. И обичан свет плитког џепа имао је толико да се разликују свакодневна и празнична одећа и обућа.

Најпознатији модни салони, по стилу, елеганцији, мајсторству кројача, па и по ценама, били су „Моде салон ДИЧЕ", Модни салон „Пекић", кројачки салон Живадина Спирића, у Улици Краља Петра, и салон шешира „Маргарита", Милутина и Маргарите Димитријевић-Дамић, у палати Лазе Јовановића. Све што је излазило из руку ових уметника кројачког заната добијало је највеће оцене од познавалаца моде на лесковачким улицама, концертима, на многобројним баловима и забавама којих је било током читаве зиме.

Породица Димитрија Димтиријевића Смејурије, јесен 1928. године

Лесковац је волео песму и музику, шалу и провод. Народна песма, посебно севдалинка, негована је у певачким друштвима – „Бранку“, „Братству“ и „Биничком“. Знали су стари Лесковчани и за „ђувеч друштва“, у којима су се шалили, певали и приповедали и тако разбијали дерт. Међу најстаријим „дертли“ певачима се истицао Сотир Каписазовић, па ковач Таса Дубравка, берберин Дража Живковић, веома цењени „дертли“ певач у међуратном Лесковцу. Он је певао и веселио се с музиком и онда ка-

Даме са новим фризурама 1926. године (слева, Тереза Станковић, Костадина, Анка и Ружица Кражић)

Са венчања 1940. године, Брана Димитријевић са деверушама Катарином и Снежаном Димитирјевић (лево)

Лесковачке даме у свадбеној поворци, тридесете године 20. века (Аранђеловић Вукица, Мира Зуцкић, Радмила Гроздановић и Вера Стојановић) (у средини)

Лелица Маринковић, 1938. (десно)

да му је коњ дорча угинуо. Људи су с заносом слушали како пева „Станика ми болна, туго, болна легаше“. Један од најбољих певача и зналца староградских песама био је Љубомир Николић Бенић.

„Време“ је 25. јануара. 1932. године је о Лесковчанима писало: „Поред пословног и строго званичног живота, постојао је и један други Лесковац... кара-севдаха, кисмет-каксирата, тврдоглавости и ината. То је Ман-

Са венчања Михајла и Вере Влајчић, детаљ, двориште Саборне цркве у Лесковцу, 1938.

Друштво за столом 1928. године

честар „тесног друштва“, убавих паприкаша, ђувеча и пуњених паприка, масних пита, љутих кобасица и специјалних „ћевапчића“ са разним другим мезелуцима. И када наиђе то лудо стање карасевдаха све се претвори у „добре манџе“ и још боље „пијенл'ке“. Тек се онда сасвим зближе и уз црњак и циганска ћеманета излију своју душу или лудују и праве џумбус да се после надугачко и нашироко препричава по механама.“

Дан бекрија – „Живео Глуви Торник, живели мераклије, сурџуклије, сладолеџије, доле намћори, угурсузи и баксузи“, 1938.

Политички живот

Свечана поворка званичника, корпорација и грађана поводом прославе 50-годишњице ослобођења од Турака, 23. октобар 1927.

Управа општине града Лесковца са одбором и грађанством на дан рушења старог главног моста на Ветерници, 21. јула 1934.

Када је створена Краљевине СХС 1. децембра 1918. Лесковац је као варошко насеље остао административни центар лесковачког среза, који је припадао врањском округу и са 13.721 становника, према попису из 1921, био дванаеста варош по величини у границама ондашње Србије.

Град се 1931. године простирао на 2,4 km² и имао је 74 улице, 3.548 кућа и 17.636 становника (94% православна, 5% муслимана, 1% Јевреја). Био је седиште многих институција: Среског начелства, Окружног и Среског суда, Главног одељка финансијске контроле, Пореске управе, Шумске управе, Монополског стоваришта итд. Од социјалних установа, имао је Окружни уред за осигурање радника, од здравствених, Градску болницу са три лекара, уредску амбуланту са пет лекара, један приватни санаторијум, пет апотека и две дрогерије, Приватну праксу вршило је десет лекара, два зубара, три бабице и један ветеринар, У граду су биле две православне цркве, џамија и синагога.

Упркос непрекидној и беспоштедној политичкој борби за власт у граду, општинске власти су делимично успевале да мењају лице града и модернизују живот ста-

Краљ Александар са пратњом на свечаном освећењу Саборне цркве у Лесковцу 21. септембра 1931.

Сатирични памфлет са карикатуром Тодора Тонића, посланичког кандидата на листи Милана Стојадиновића, парламентарни избори децембра 1938.

новника. Поред бриге око решавања комуналних проблема и традиционалне борбе са беспарицом, општинске власти су водиле рачуна о социјалној помоћи сиротињи и избеглицама. У приоритете је спадала и редовна контрола промета животних намирница и одређивања њихових цена, јер је то био један од начина да се допуни хронично празна општинска каса.

Парламентарни избори у Краљевини Југославији између два светска рата одржани су седам пута: четири пута у Краљевини СХС у периоду грађанског парламентаризма (1918–1929) и три пута у Краљевини Југославији у периоду од 1929–1941. Исто толико пута одржани су и општински избори.

У Лесковцу су се за водећу улогу бориле Радикална и Демократска странка, мењајући се на власти од избора до избора. Ове странке имале су предност над осталим странкама захваљујући масовној подршци бирачког тела на читавом лесковачком подручју. Комунистичка партија Југославије, која до забране деловања, доношењем Закона о заштити државе 1921. имала снажан утицај на политички живот (1920. однела је победу на општинским и парламентарним изборима у лесковачком крају),

Бирачи пред посланичком канцеларијом „татка на народ“ Тодора Тонића, децембра 1938.

од 1923. године делује као НРПЈ, без већег успеха. Много слабије се осећао политички утицај Земљорадничке и Републиканске странке.

Скупштински и општински избори у Краљевини Југославији одржани су три пута. На свим парламентарним изборима у лесковачком срезу, који је тада припадао Вардарској бановини, убедљиву победу однеле су земаљске изборне листе владиних странака. Такође, на општинским изборима у сеоским општинама побеђивали су кандидати владиних странака: Југословенске националне странке на изборима 1933. и 1934. и Југословенске радикалне заједнице 1936. године.

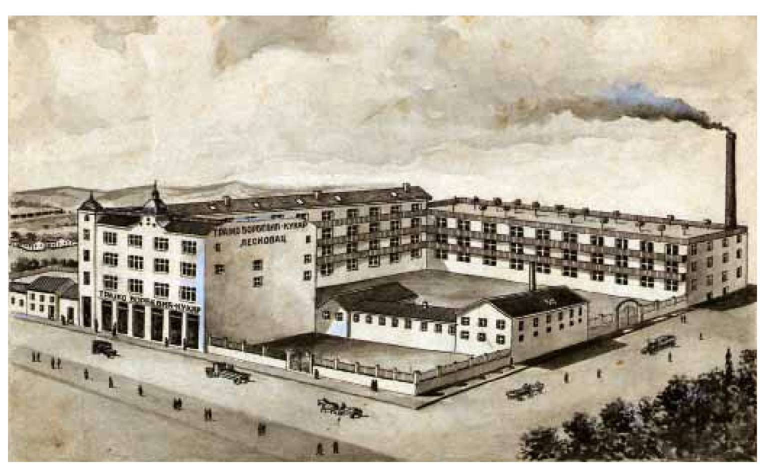
Привреда

Панорама Лесковца, разгледница из 1930.

Млин Живка Стоиљковића у Лесковцу

Фабрика металног намештаја, сапуна и парфимерије Трајка Ђорђевића Кукара у Лесковцу, Улица краља Петра Првог

Са сајма у Београду, штанд Фабрике сапуна и парфимерије Јована Влајчића и синова, 1938.

Комерцијално возило Фабрике сапуна и парфимерије Јована Влајчића и синова, Београд 1937.

Са сајма пољопривреде у Београду 1929, штанд Фабрике пољопривредних справа Дочића и Младеновића, Лесковац

У периоду између два светска рата Лесковац постаје један од већих индустријских центара у земљи. Поред текстилне индустрије развија се метална, млинска и керамичка индустрија, затим индустрија гуме, намештаја, парфимерије, зејтина и пива. Лесковачки инустријалци оснивају велика предузећа и фабрике и изван овог индустријског подручја у Београду, Параћину, Куманову, Скопљу, Тетову и Приштини. Такође Лесковац је постао велики трговачки и занатски ценар. На лесковачкој железничкој станици број вагона разне робе пење се и равна са бројем становника. Годишњи обрт је, дакле, 15.000 вагона, а у сезони достиже 2.000 вагона месечно. По дневном промету и приходу, лесковачка железничка станица је била најрентабилнија станица јужно од Београда.

Посебан печат привредном живот Лесковца давале су лесковачке банке и кредитни заводи. Тридесетих година било је девет банака са 39 милиона динара уплаћеног капитала, са модерним начином пословања и све већим улагањем у индустрију путем кредита, акција и учешћа у управљању у предузећима. Типичан пример таквог пословања су Лесковачка централна и лесковачка привредна банка које су имале сопствена предузећа и послове на целој територији вардарске бановине.

Меморандум Млина за производњу алеве паприке Стојана Чичановића Лесковац

Привредни напредак Лесковца између два светска рата најбоље илуструју речи савременика из 1932. године да се „у Лесковцу у послератним годинама развила индустрија невероватном, американском брзином. Иако лежи ова варош усред провинције... она је врло брзо постала најважнији индустријски центар на територији предратне Србије".

Управни – ескoнтни и назорни одбор Омладинске задруге за кредит и штедњу у Лесковцу 1934. године

Ruff
ELIDA KREM

Koestlin
NEGRO
Koestlin
Koestlin
GARGOYLE
Mobiloil
tražite
izričito
ŠONDA
ELIDA KREM